

УДК 338.1

К. С. Чигирин,
магістр, Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України, м. Київ

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

К. У. Chygyryn,
master, Diplomatic Academy of Ukraine Ministry of foreign affairs of Ukraine

THE ROLE OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE DEVELOPMENT OF THE STATE

Важливість інтелектуальної власності для світової економіки неухильно зростає. Система інституцій, які забезпечують діяльність і розвиток ринку інтелектуальної власності стає однією з провідних гравців на світовому ринку. Нинішній економічний і науково-технічний розвиток ринку характеризується глобалізацією, посиленням конкуренції, збільшенням числа працівників, зайнятих високоінтелектуальною працею, підвищення технологічного виробництва, загальною комп'ютеризацією. З'являється ряд нових форм інтелектуальної власності. Ефективна система регулювання ринків можлива лише за умови системної державної політики, спрямованої на створення і розвиток інноваційної інфраструктури.

З боку держави має забезпечуватись діяльність необхідної сукупності інституцій регулювання, стратегічного планування та управління ринком, також важливою є активна участь приватного сектору, коли основними суб'єктами є не тільки винахідники, а і венчурні інвестори, які оптимізують шлях від ідеї до кінцевого, комерційного продукту, що прямує до світового ринку інтелектуальної власності.

The importance of intellectual property for world economies is growing steadily. The system of institutions, that provide the activity and development of intellectual property market becomes one of the leading players on the world market. The current economic and scientific-technical development market is characterized by globalization, increased competition, the increasing number of highly skilled workers, increasing technological production, total computerization. A number of new forms of intellectual property appears.

The condition for an effective system of regulation of markets lies in carrying out systematic state policy aimed at establishment and development of innovative infrastructure. Providing the functioning of the system of necessary regulatory institutions, strategic planning and market management by the state, there emerges an active role of private market players, including one of the main players are not only inventors, but venture capital investors to facilitate the transition from idea to commercial product that can be the object of exchange in the global intellectual property market.

Ключові слова: держава, інтелектуальна власність, сировинний придаток, механізми стимулювання, венчурне інвестування.

Keywords: state, intellectual property, raw materials appendage, mechanisms for stimulating, venture capital investment.

Постановка проблеми. Питання ефективного застосування інтелектуальної власності набуває особливої актуальності в умовах реформування української економіки на намагання зробити її більш конкурентоспроможною на міжнародній арені. Сьогоднішній низький рівень комерціалізації нововведень та недосконалий захист об'єктів інтелектуальної власності не може сприяти подальшому соціально-економічному розвитку держави. В таких умовах вирішити проблему можна шляхом системного підходу до ширшого впливання об'єктів інтелектуальної власності у виробництво та адаптованих до українських реалій механізмів стимулювання ринку інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми ринку інтелектуальної власності висвітлюються у працях українських вчених, зокрема, М. Ажажа, О. Амоша, Г. Андрощук, Л. Антонюк, В. Базилевич, О. Бутнік-Сиверський, І. Дахно, Г. Драпак, В. Жаров, Б. Малицький, Т. Медведкін, О. Ноговіцин, М. Паладій, О. Підопригора, В. Полохало, В. Семиноженко та інші.

Невирішена частина проблеми. Стан ринку інтелектуальної власності в Україні вказує на широкий спектр дій, які необхідно здійснити для якісного та ефективного його функціонування. Разом з тим, недостатньо розкритими і обґрунтованими залишаються механізми економічного регулювання світового ринку інтелектуальної власності, зокрема, з огляду на поглиблення процесу інтелектуалізації світогосподарського розвитку й міжнародного науково-технологічного обміну, інтернаціоналізації економіки знань. Методи та механізми регулювання світового і національного ринків інтелектуальної власності потребують подальшого поглибленого дослідження.

Метою дослідження є визначення основних організаційно-економічних аспектів ефективного застосування об'єктів інтелектуальної власності в умовах розвитку економіки держави.

Виклад основного матеріалу.

Будь-яка країна, усвідомлюючи потребу свого становлення і розвитку, необхідного для якісного функціонування всіх сфер життя суспільства, прямує шляхом максимальної мінімізації негативних впливів внутрішніх і зовнішніх факторів, уникаючи сутячок, суперечностей і конфліктів і відшукуючи найдієвіші механізми для свого підйому.

Сьогодні, в епоху апогею науково-технічної революції, в умовах інтенсивного та бурхливого розвитку світової спільноти, на перший план виходить інтелектуальний потенціал, який стає найдорожчим товаром у світі, позаяк лише продукти інтелектуальної власності можуть рухати світ далі, розвиваючи його і скеровуючи у правильне русло.

В широкому розумінні інтелектуальна власність – це результат творчої, інтелектуальної діяльності будь-якої людини, що може виражатись у творах, музиці, техніці, програмах, виробництві як у кінцевому продукті.

Якщо більш детально розглядати саме поняття інтелектуальна власність, то автор погоджується із дослідженнями А. Петрука, який доводить, що під інтелектуальною власністю розуміються суспільні вольові відносини з приводу формування, привласнення, управління та обміну відособленими результатами

інтелектуальної, творчої діяльності (праці) людини. На противагу їй, система права інтелектуальної власності являє собою сукупність юридичних норм та принципів, що покликані регулювати ці відносини, встановлювати форму та механізми їх здійснення [1, с. 37].

Якщо розглядати відокремлено кожну країну, то стає очевидним, що об'єкти інтелектуальної власності, проникаючи в усі сфери суспільства, дають поштовх для дієвого функціонування усіх галузей господарства. Поряд з цим, керівництвом країни має бути усвідомлено, що належний захист об'єктів інтелектуальної власності має забезпечити особисті майнові та немайнові права праволодильців.

Досвід світобудови показує, що ті країни, які змогли накопичити інтелектуальний потенціал у себе в країні, здійснили потужний прорив у своїй економіці та змогли зберегти позитивні зрушення. Так, приміром, загальновідомо, що Республіка Корея за останні півстоліття з однієї з найбідніших економік світу перемістилася в одну з найбагатіших. І якщо на початковому етапі свого бурхливого розвитку Корея взяла на озброєння експортну орієнтацію та побудову великого національного бізнесу, то сьогодні успішна економіка підтримується за рахунок інтелектуального капіталу. Зараз ми можемо спостерігати «притік інтелекту» до Кореї, шляхом залучення найкращих представників інтелектуального продукування до країни, забезпечення цим людям достойних умов життя та розважальної інфраструктури.

Республіка Корея створює умови для розвитку потужних корпорацій (чеболей), які, в свою чергу пріоритетом ставлять розвиток інноваційної складової своєї діяльності: діють потужні наносіті, дослідницькі центри. Яскравим прикладом зацікавленості уряду країни в притоці «свіжих» ідей можна вважати наміри, озвучені Президентом Республіки Корея Пак Кин Хе на початку цього року про те, що планується збільшити чисельність центрів «старт-апів» з чотирьох існуючих до двадцяти, що дасть можливість швидкого втілення якісних ідей в життя.

Насправді схема переходу інтелектуалу в грошовий вимір проста: інтелектуальні здобутки – комерціалізація – кінцевий продукт – продаж продукту. Важливим в цьому ланцюгу вбачається саме комерціалізація, що може включати пристосування продукту, – об'єкту інтелектуальної власності – до потреб виробництва, його патентування та забезпечення охороною. При цьому, у випадку продажу технологій, зиск для конкретних компаній зокрема та для економіки країни в цілому невеликий, позаяк вигода отримується одноразова, на противагу тому, при масштабному продажі кінцевого продукту, який містить нові технології та ознаки інноваційності, вигода підраховується від кожної одиниці.

Аналізуючи зазначене, можна сказати, що переваги України в тому, що вона має величезний науковий та інтелектуальний потенціал, проте станом на сьогодні, здебільшого, виступає сировинним придатком імпорту інтелекту для провідних країн світу. Найгірше те, що наша держава витрачає колосальні кошти на те, щоб виростити такий інтелект. Мова йде про надання всіх рівнів освіти, медичного обслуговування, допомоги та пільг. І в той час, коли молода людина має найбільш працездатний вік і могла б працювати в тому числі на благо держави, її переманюють інші країни наданням ширшого спектру соціальних можливостей.

Реалії сьогодення показують, що Україна перебуває у складному періоді реформування та трансформації основних галузей економіки, що має на меті здійснення економічного прориву та покращення життя звичайних громадян.

Проте автором доводиться думка, що лише інтелектуальний потенціал взмозі зрушити перехідний період на якісно новий шабел. Використання інтелектуальної власності необхідне для всіх галузей господарства, так як сучасні умови життя кожного дня диктують нові вимоги і потреби пересічних споживачів. Виробники повсякчас пропонують нам все сучасніше та якісніше технології, щоб зробити продукт легшим, доступнішим, зручнішим, модерновішим. І в цьому ракурсі лише надзусилля розумової діяльності представників інтелектуальної еліти можуть стати найзатребуванішим товаром для виробництва і, як наслідок, для економіки цілої держави.

Саме тому однієї із основних задач держави є впровадження дієвого механізму залучення інтелектуальних надбань хоча б до пріоритетних галузей економіки та якісний захист.

Важливим завданням для держави постає також і продуктивне стимулювання ринку інтелектуальної власності всередині країни, так як держава виступає лише рушійною силою, скеровувачем основних векторів розвитку, а приватний капітал є основним джерелом такого розвитку. Найвагомішими складовими фінансування інновацій є внески великого, середнього бізнесу та комерційних структур, при цьому держава законодавчо регулює та встановлює можливі рамки для їх діяльності.

Аналізуючи можливі механізми стимулювання ринку інтелектуальної власності у світі, можна виокремити наступні :

1. приватне підприємництво;

2. комерціалізація інтелектуального капіталу: technology push (тобто просування технологій) та market pull (вироблення продукту під вимоги замовників, або під очікуваний попит на той чи інший продукт);

3. фінансування інноваційного бізнесу;

4. венчурне інвестування.

Особливої уваги при дослідженні заслугоує саме венчурне інвестування, що зарекомендувало себе як дієвий та затребуваний механізм стимулювання ринку інтелектуальної власності.

Фінансування прогресивних ідей малих інноваційних компаній вимагає розвитку особливих механізмів, здатних залучати великі обсяги капіталу й оптимізувати структуру ризиків. Історично такий механізм у формі спеціального, венчурного фінансування сформувався у США і Західній Європі. Необхідність венчурного фінансування зумовлена такими вимогами, як унікальність ідеї і потенційне зростання компанії. Джерелом цього фінансування є венчурний капітал [2].

За інформацією Європейської асоціації прямих приватних інвестицій і венчурного капіталу [3], венчурний капітал – це кошти професійних учасників ринку, що інвестуються спільно з підприємницькими коштами для фінансування високоризикових наукових проектів. Компенсацією високого рівня ризику, прийнятого на себе інвестором, є очікування підвищеної норми винагороди на здійснювані інвестиції.

Згідно з інформацією, наданою Національною асоціацією венчурного інвестування [4], венчурний капітал – це кошти професійних інвесторів, що надаються ними паралельно з менеджерами компаній як інвестиції у молоді підприємства, що швидко зростають і у яких є потенціал розвитку та перетворення у великий економічний суб'єкт. На основі наведених означень слід відмітити, що тут присутня тенденція орієнтації венчурного капіталу на створення нового бізнесу шляхом інвестицій у високі технології та виділення як суб'єктів венчурного бізнесу саме професійних інвесторів і менеджерів [5]. Це свідчить про те, що венчурний капітал являє собою не лише фінансовий, але й інтелектуальний капітал, який містить інноваційну ідею, наукові знання, розробки, «ноу-хау» у сфері маркетингових стратегій, ділової активності, досвід організації управління і виробництва, а отже, має синергійний ефект впливу на розвиток науково-інноваційної діяльності [6, с. 74].

Висловлюючись простіше – венчурне інвестування є досить ризиковим вкладенням, позаяк не вимагає застави чи інших гарантій та інвестується у малі чи дослідницькі проекти чи підприємства.

Використання механізму регулювання інноваційної діяльності шляхом венчурного інвестування почало набувати свого поширення у США в 60-х роках ХХ ст. Венчурний капітал зіграв значну роль у реалізації найважливіших у США нововведень наприкінці ХХ ст., які пов'язані з мікропроцесорною технікою, персональними комп'ютерами, Інтернетом, геномю інженерією та ін. Завдяки венчурному капіталу відбулося становлення таких добре відомих сьогодні фірм наукомісткого бізнесу, як Microsoft, Apple, Digital Equipment Corporation, Compaq, Sun Microsystems, Lotus, Federal Express, Genentech, Yahoo, Netscape та багатьох інших [7].

І хоча венчурне інвестування не обов'язково має бути пов'язане з інтелектуальною власністю, все ж на сьогоднішній день ми все більше можемо спостерігати венчування інтелектуальної власності, що дає змогу отримати прибуток у разі вищій за витрати та у короткі терміни.

Венчурний капітал як інструмент розвитку ринку інтелектуальної власності виконує наступні функції: орієнтація (спрямування наукового сектору на створення продуктів, які відповідають вимогам сучасного ринку); інформування (надання інформації науковому сектору про права та обов'язки, необхідні якості, що їх повинні мати об'єкти інтелектуальної власності (умови патентоспроможності, отримання подальшого захисту на національному та міжнародному рівнях тощо)); фінансування (здійснення безпосереднього фінансування процесу створення інтелектуальної власності); міжнародне посередництво (міжнародні венчурні фонди можуть координувати діяльність суб'єктів ринку інтелектуальної власності, надаючи дані стосовно існуючих досягнень та організуючи співробітництво на міжнародному рівні); лобювання (представлення інтересів суб'єктів ринку інтелектуальної власності перед державними інститутами та у законотворчому процесі та інше) тощо [1, с. 37].

Також Наказова у своїй праці «Новий час малого та середнього бізнесу» наголошував, зокрема, що «серед підприємств, що розвиваються, у галузі малого та середнього бізнесу є багато таких, що приділяють велику увагу впровадженню нової техніки та технологій. Вони бачать розвиток своєї справи у підвищенні якості кваліфікації робітників. Від такого середнього та малого бізнесу завжди відчувається свіжість» [8].

Японія також має свій аналог венчурного інвестування, так званий «бентя-бідзнес», що з'явився як наслідок намагань малого бізнесу бути конкурентоспроможним за рахунок створення нових виробів і «ноу-хау», новаторства та способу мислення «по-новому». Такий спосіб фінансування налагодив міцний зв'язок між науковими галузями та виробництвом.

Європейським венчурним компаніям притаманна деяка специфіка. Вони вкладають свої кошти у ті компанії, що мають сформований імідж, які себе добре зарекомендували. Європейські компанії венчурного інвестування прискіпливо обирають об'єкти фінансування, звертаючи увагу на якості керівника потенційного підприємства, особливості нововведення та його потенціал.

Досвід високорозвинених країн показує, що співпраця винахідників, або інноваційних підприємств з венчурним капіталом приводить є необхідним механізмом стимулювання розвитку ринку інтелектуальної власності. Міжнародний характер венчурного бізнесу сприяє процесам інтернаціоналізації економіки знань. За останні роки значного поширення дістала форма об'єднання венчурних підприємств та інших суб'єктів господарювання у міжнародні науково-дослідні консорціуми, тобто тимчасові статутні об'єднання зі здійснення науково-технічних розробок [9].

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що роль інтелектуальної власності в розвитку будь-якої держави, і особливо України, є недооцінено високою, тому що є потужною можливістю швидкого та якісного розвитку економіки країни. Особливо враховуючи той факт, що Україна має науковий та інтелектуальний людський ресурс, яким цікавляться передові країни світу. Лише правильне скерування державою потоку нововведень, його патентизація, комерціалізація, надання інвестиційним компаніям пільгових можливостей до фінансування інноваційної діяльності може надати потужного поштовху розвитку економіки у тих галузях, які держава окреслить як провідні.

Література.

1. Петрук А.М. Регулювання світового ринку інтелектуальної власності в умовах інтернаціоналізації економіки знань: [монографія] / А.М. Петрук. – К.: Київський національний університет ім. Т. Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2012. – 241 с.
2. Рудь Н. Т. Венчурне фінансування інноваційних процесів: особливості та перспективи / Н. Т. Рудь, Н. В. Кучинська // Економічний форум. – 2012. – №2. – С. 427–439
3. Бузаджи І. О. Венчурний капітал в Україні як джерело фінансування інвестиційних проектів / І. О. Бузаджи // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2011. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=697>
4. Букало А. М. Венчурні фонди в активізації інноваційної діяльності корпоративного сектору України / А. М. Букало // Проблеми науки. – 2011. – № 8. – С. 6–9.
5. Грига В. Ю. Сучасний стан венчурного фінансування в Україні: статистичний розріз та експертна характеристика / В. Ю. Грига // Наука та наукознавство. – 2009. – № 3. – С. 18–30.
6. Дюгованець О. М. Особливості венчурного інвестування в Україні / Дюгованець О. М. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – Спецвипуск 33, частина 2. – С. 70–74.
7. Шевцов А. Розвиток венчурного підприємництва в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання / А. Шевцов, Р. Боднарчук, О. Гриненко. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/june2009/6.htm>
8. Feldman M., Link A. Innovation Policy in the Knowledge-Based Economy. — Boston: Kluwer Academic Publishers, 2001.
9. Сміт Дж. Як венчурні капіталісти стримують ризик у високих технологіях / Сміт Дж. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/>

References.

1. Petruk, A.M. (2012), *Reguluvannya svitovoho rynku intelektual'noi vlasnosti v umovakh internatsionalizatsii ekonomiky znan'* [Adjusting the global intellectual property market in terms of internationalization knowledge economy], Kyiv's'kyj natsional'nyj universytet im. T. Shevchenka Instytut mizhnarodnykh vidnosyn, Kyiv, Ukraine.
2. Rud', N. T. (2012), "Venture financing innovative processes: Features and Prospects", *Ekonomicznyj forum*, vol.2, pp. 427–439
3. Buzadzhy, I. O. (2011), "Venture capital in Ukraine as the source of financing of investment projects", *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektivna ekonomika»*, vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=697> (Accessed 15 June 2015).
4. Bukalo, A. M. (2011), "Venture funds in enhancing innovation corporate sector Ukraine", *Problemy nauky*, vol. 8, pp. 6–9.
5. Hryha, V. Yu. (2009), "The current state of venture financing in Ukraine: statistical section and expert description", *Nauka ta naukoznavstvo*, vol. 3, pp. 18–30.
6. Duhovanets', O. M. (2011), "Features venture investments in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, vol. 33, no. 2, pp. 70–74.
7. Shevtsov, A. Bodnarchuk, R. and Hrynenko, O. (2009), "The development of venture business in Ukraine: problems and solutions", available at: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/june2009/6.htm> (Accessed 15 June 2015).
8. Feldman, M. and Link, A. (2001), *Innovation Policy in the Knowledge-Based Economy*, Kluwer Academic Publishers, Boston, USA.
9. Smit, Dzh. (2015), "As venture capitalists constrain risk in high-tech", available at: <http://ideas.repec.org/> (Accessed 15 June 2015).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2015 р.